

„Emberről barátjáról”

Tolnai Ottó Kossuth-díjáról és annak előzményeiről - közelképben

A tavalyi Magyarokéletről szóló beszámoló sorában kevés helyet kapott Hornyik Miklós felszólalása, pedig a mai magyar irodalom egyik alapvető jellegzetességére mutatott rá – az elhallgatottak és az elhallgattatok viszonyára. Arra gondolhattunk, bizonyára az egyenes beszéd, a kényelmetlen igazság elleplezése mellett döntött a tudósító vagy a szerkesztő. Tudvalevő – a langyos semmitmondás senkit sem sért, nem ver hullámokat...

De lám, előbb-utóbb kibújik a szög a zsákból. A Magyar Szó március 15-én leköszölte a szöveg jelentős részét – mert különös aktualitást nyert. Az ott felsorolt tételek beigazolódtak Tolnai Ottó Kossuth-díjával.

A tavalyi díjkiosztás botrányából okulva, az idén már csak „megfelelő” embereket tüntettek ki. Sokan át sem vették volna abból a kézből, amely adta. Tolnai átvette.

Sokszor, sok helyütt elpanaszolja, hogy itthon nem övezi kellő megbecsülés. Eszébe sem jut, hogy ennek oka van. Az egykor teljhatalmú irodalmi vezérből most a hatalom által üldözött áldozatot kreált magából. Ebben nincs egyedül, mostanában sokan átköltik az önéletrajzukat. Szánalmas.

Elfelejtje, hogy kezdő íróársainak megmondta: „Komám, ha nem állsz közénk, sohasem lesz belőled költő!”

„Mikor engem a rendőrök kergettek... meg lecsuktak...” motyogja. Miközben a tények arról szólnak, hogy amikor a Symposiumban megjelent Rózsa Sándor írása, a szerzőt üldözték világgá, a főszerkesztő (T.O.) maradt a helyén. És amikor később Tolnai Ottó védelmébe vette a szerb sovinizta Đogót, akkor a főszerkesztőt rúgták ki, aki nem ő volt. Érdekes?

Mindenki látta: a titói éra kegyeltje a fennen hirdetett kozmopolitizmusával nyerte el a hatalom bizalmát. Logikus: azt hangoztatta, hogy semmi köze a magyarországi irodalomhoz, és csak jugo-magyar, emellett távol áll tőle a nemzetieskedés, hiszen „modern költő”. Ebben a játékban nem volt egyedül. A könnyű boldogulás sémáját mások is használták. Pl. az akkori irodalomtörténet-írásunk. És az összes akkori „magyar káder”. Az élet minden területén. Az életművészek!

Magyarországon is felkapták a nevüket már a szocrealizmus idejében, mert ott nem lehetett modernkedni. Most meg, amikor a kozmopoliták vannak hatalmon, dúl a szerelem. Csak ők rúghatnak labdába, futtatják egymást, és egymást tüntetik ki.

Arcpirító ez az átalakulás, ahogyan a sértegetőkből, a Fehér Ferencet, Herceg Jánost, Szirmai Károlyt megalázókból, kigúnyolókból hirtelen üldözöttek lettek!

„Aki nem tapsol a symposionistáknak, az eltemeti magát!” – okosították ki a kollégák, amikor diplomálás után munkára jelentkeztem. Már későn szóltak. Ugyanis mi, a zágrábi magyar egyetemisták egy levelet intéztünk a Forum Házhoz /1962 táján/, amelyben kifejeztük felháborodásunkat az ifjú titánok cinikus, mocskoló magatartása miatt és elmondtuk, hogy az ún. modernségük már Európában túlhaladott, csak a trágárságban és az ocsmány szavak használatában „bátrak”.

Ennek a levélnek az lett a következménye, hogy nem a Magyar Szóhoz osztottak be, hanem a Dolgozók c. hetilaphoz, ahol az üzemi kultúráról, a munkásképzésről és hasonló agyszüleményekről kellett cikkezni vég nélkül. 15 év volt a büntetés!

Szerencsére, a titói korban is voltunk elég sokan, akik nem áhítoztunk pozícióra, karrierre. Csak a munkánkat akartuk jó lelkiismerettel elvégezni, ha kellett, az árral szemben is - ezért nem voltunk megvehetők.

De azért próbálkoztak. Engem Majtényi Markovič András hívatott magához, hogy „számítunk rád ...” Azt mondtam, köszönöm, nem érdekel. Aztán már csak a feketelista következett, amire büszke voltam. S amit a párttitkár súgott meg, mivel titkos volt. Védekezni sem lehetett. Ez volt az akkori idők módszere: alattomban megbélyegezni embereket. Az okot sem mondták meg. Mint ahogy a mai napig sem tudom, mi módon és mivel értem volna el, hogy Tolnai Ottót a Forum folyosóján keressék a rendőrök?!

Kb. két évtized múlva hozott össze újra a „szerencse” Tolnaival a győri nemzetközi filmfesztiválon, a Mediawave-en. Hoffmann Artúr

operatőr keresett meg ijedtséggel az arcán: „Nem vetted észre, hogy elkerülnek bennünket?” Mivel az angolokkal beszélgettem, ismerkedtem, nem vettem észre. „Kik kerülnek el?” - kérdeztem. „A hazaiak. Mert az Ottó azt meséli, hogy miattad kergették meg a rendőrök!” Természetesen filmünkkel sem arattunk sikert, Tolnai volt a zsüri elnöke. Az 1. díjat, mindenki csodálkozására, a varsói gettó lázadásáról szóló történet nyerte el, amikor is egy személy elmesélte az élményeit. A dokumentaristák tudják, hogy ennél egyszerűbb és könnyebb témaszerzés nem létezik. Csak egy helyre kell rögzíteni a kamerát...

Ezeket a történeteket csak azért meséltem el, hogy konkrét események által érzékeltessem a kort és a benne élő embereket.

Nos, gratulálok a Kossuth-díjhoz, amely pontosan annyit ér, amennyit az, aki adta.

Madarat tolláról, embert barátjáról.

